Szent Máté apostol és evangelista

Máté apostolról, akit a hívő nép nagyon tisztel, s akinek sírját Salerno városában őrzik, nem sok olyan adat maradt ránk, amely történetileg hitelesnek tekinthető. Amit a hagyomány a Szentírásban foglaltakon kívül mond (pl. hogy az apostol Etiópiában, a pártusok között vagy Perzsiában működött), tipikusan legendás természetű. Euszébiosz, a történetíró püspök azonban közöl egy fontos tényt: Máté, mielőtt a pogány országokba ment volna, Palesztinában héberül hirdette az evangéliumot.

Távozása előtt anyanyelvén írásba foglalta, és hátrahagyta a zsidó-keresztények számára. Euszébiosz e közlését a 2. század elején élt Pápiász presbiterre alapozza, és azonosítja Máté apostolt az első evangélium szerzőjével. Csakhogy épp a Pápiásztól ránk maradt szöveg fölött sokat vitatkoznak a szakértők, nem látván föltétlenül elfogadhatónak az apostol és az evangélista azonosítását.

Az evangélium révén elég mélyen megismerhetjük az evangélista gondolatvilágát, mert alkotása teológiai mesterműű. Ezt annak ellenére állítjuk, hogy vannak, akik szerint Máté csak elindítója és gyökere annak a hagyománynak, amelynek végső írásba foglalása az evangélium, a kész mű nem az ő tollából származik, hanem valamelyik tanítványa foglalta írásba röviddel az ő halála után. Eszerint Máté szerzősége épp oly bizonytalan volna az evangéliummal kapcsolatban, mint Salamoné a Bölcsesség könyve vagy Dávidé a zsoltárok esetében.

A Máté-evangélium keletkezését úgy gondolhatjuk el, hogy Máté különös figyelemmel gyűjtötte s őrizte magában az Úr szavait és beszédeit. Miután rendezte, mint mondás- és beszédgyűjteményt adta tovább. A tudósok úgy vélik, hogy e beszédgyűjtemény és Márk evangéliuma volt a forrása annak a műnek, amelyet az Egyház hagyománya Máté evangéliumaként tart számon. Az Úr mondásait Máté úgy foglalta elbeszéléseibe, ahogy az ékszerész foglalja aranyba a drágaköveket. Egymás után fűzte a hasonló tartalmú, de eredetileg függetlenül elhangzott beszédeket, és így jött létre a hegyi beszéd (5--7. fejezet), a példabeszédek (13. fejezet), a farizeusok feletti jajkiáltások (23. fejezet) és az eszkatologikus beszéd (24--25. fejezet) gyűjteménye.

Máté az apostol-névsorok közül kettőben a hetedik (Mk 3,18; Lk 6,15), kettőben a nyolcadik (Mt 10,3; ApCsel 1,3) helyen, Tamás mellett áll. Jézus legszűkebb tanítványai köréhez tartozott tehát, azokhoz, akik nem botránkoztak meg Krisztusban, s pünkösdkor megkapták a Szentlelket és a világra szóló küldetést. A Máté név a latin Matthaeus és a görög Matthaiosz közvetítésével a héber Mattajból ered, ami a Mattanjah rövid alakja, s annyit jelent mint 'Jahve ajándéka' vagy 'a hűséges'.

A Máté-evangélium azt mondja róla, hogy vámos volt és a Lévi nevet is viselte. Márk még azt is tudja róla, hogy Alfeus fia volt. Foglalkozása alapján kissé beleérezhetünk ennek az apostolnak különleges helyzetébe az apostolok testületén belül is: ,,Amikor Jézus továbbment, látott egy Máté nevű embert, aki ott ült a vámnál. Szólt neki: ťKövess engem!Ť Az fölkelt és a nyomába szegődött. Amikor később a házában vendégül látta Jézust, odajött sok vámos és bűnös, és Jézussal meg tanítványaival együtt asztalhoz telepedtek. Ezt látva a farizeusok megkérdezték a tanítványaitól: ťA mesteretek miért eszik vámosokkal és bűnösökkel?Ť Jézus meghallotta, és így válaszolt: ťNem az egészségeseknek kell az orvos, hanem a betegeknek. Menjetek, és tanuljátok meg, mit jelent ez: Irgalmasságot akarok s nem áldozatot. Nem azért jöttem, hogy az igazakat hívjam, hanem hogy a bűnösöketŤ" (Mt 9,9--13).

Lévi-Máté, a vámos Kafarnaumban dolgozott. Kafarnaum ugyanis határváros volt Heródes Antipász országa és Fülöpnek a Jordántól keletre elterülő országa között. Azt nem tudjuk, hogy a város vagy a negyedes fejedelem alkalmazottja volt-e. Mint vámos a zsidók szemében nyilvános bűnös, kitaszított, tisztátalan ember volt. Jézus azonban megszólítja: ,,Kövess engem!", és csakhamar vendége lesz Máténak. Úgy tűnik, e meghívástól Máté helyzete nem változott, sőt! A vallási vezetők ujjal mutogatnak most már nem csupán rá, a vámosra, hanem Jézusra is, aki odáig alacsonyította magát, hogy közösséget vállal a bűnösökkel, a kitaszítottakkal. Máté pedig tudta, hogy amikor fölkelt a vámasztal mellől, nem egy dúsgazdag ember társaságába került, hanem az Emberfia követője lett, akinek nemhogy elvámolnivalója, de még hajléka sincsen, ahol álomra hajthatná a fejét. Az Emberfiának azonban van hatalma a földön bűnöket megbocsátani! Ez a Jézus az irgalmasság evangéliumát hirdeti és cselekszi, és Máté azzal, hogy meghívást kapott tőle, ennek lett a részesévé!

Jézus nagyon tudatosan vállalta a közösséget a vámosokkal és a bűnösökkel. Ezzel a tettével igazolja azt, amit mond: azért jött, hogy a bűnösöket hívja a bűnbánatra és a bűnbocsánatra. Ezért szól mindenkinek hívó szava, mert az emberek valamennyien bűnösök, de a szó csak azoknak a szívéhez érkezik el, akik tudatában vannak nyomorúságuknak, és engedik, hogy meghívják őket, azaz fölkelnek és követik Jézust. Aki pedig őt követi, az maga is Isten irgalmasságának a tanúja lesz. Annak az irgalmasságnak a tanúja, amely Jézus Krisztusban testet öltött az emberek között. Máté esetében a meghívottból tanítvány, tanú és apostol lesz,

aki maga is Isten ajándéka a világnak.

Nagyon könnyen elképzelhető, hogy Máté, aki az írás és a számolás művészetében jártas volt, a mennybemenetel után összegyűjtötte és írásba foglalta azt az anyagot, melyből később kibontakozott a teljes evangélium. Egy apró adat az ő keze nyomát őrzi: Máté evangéliumában meglepően pontosak a pénzzel kapcsolatos közlések. Sokkal többféle pénzt ismer, mint a másik három evangélista, és soha nem véti el, hogy milyen helyzetben miféle pénznemmel kell fizetni!

Ennél azonban sokkal fontosabb számunka, hogy Máténak köszönhetjük az Úr Krisztus szavainak és beszédeinek alapvető forrását. Az evangélium utolsó mondatai összefoglalják az Üdvözítő szándékát, aki a bűnösökért jött, hogy Isten irgalmát hirdesse és megmutassa az embereknek. Apostolait azért küldi szerte a világba, hogy minden népnek elmondják az irgalom evangéliumát: ,,Én kaptam minden hatalmat az égen és a földön. Menjetek tehát, tegyétek tanítványommá mind a népeket. Kereszteljétek meg őket az Atya és a Fiú és a Szentlélek nevében, és tanítsátok meg őket mindannak megtartására, amit parancsoltam nektek. És én veletek vagyok minden nap a világ végezetéig" (Mt 28,18--19). A Jeromos-féle martirológium szeptember 21-én hozza Szent Máté ünnepét. Rómában a 11. századtól ezen a napon emlékeztek meg róla.